

Referanser: KM 15/21, KR 9/22

Arkivsak: 21/04150-5

Sluttrapport for handlingsplanen Mer himmel på en truet jord

Sammendrag

Kirkemøtesaken KM 16/17 «Skaperverk og bærekraft – et tiår for endring i kirke og samfunn» markerte slutten av det tiårige økumeniske prosjektet «Skaperverk og bærekraft». Kirkemøtet ba i vedtaket om at det ble forberedt en sak om fremdrift og måloppnåelse på kirkens arbeid med klima og miljø til Kirkemøtet i 2021. KM 15/21 fikk tittelen «Mer himmel på en truet jord – Den norske kirkes arbeid med klima, miljø og bærekraft mot 2030». Kirkemøtet utvidet vedtaket til å omfatte 24 vedtakspunkter, og Kirkerådet vedtok en treårig handlingsplan (KR 9/22) for å følge opp saken. Denne sluttrapporten viser hvordan tiltakene i handlingsplanen er fulgt opp.

Forslag til vedtak

Kirkerådet tar sluttrapporten til orientering.

Saksorientering

Bakgrunn

Denne saken er en sluttrapport til Kirkerådets sak KR 9/22 «Mer himmel på en truet jord – Kirkerådets handlingsplan 2022-2024». Handlingsplanen på 36 tiltakspunkter var en oppfølging og konkretisering av vedtakene fra Kirkemøtebehandlingen i sak KM 15/21 «Mer himmel på en truet jord – Den norske kirkes arbeid med klima, miljø og bærekraft mot 2030». Denne Kirkemøtesaken hadde i alt 26 vedtakspunkter. Omfanget er delvis begrunnet i Den norske kirkes

langvarige klima- og miljøengasjement som ønsker å befeste og utvide kirkens engasjement for vern av skaperverket. I vedtaket ber Kirkerådet om at det i forbindelse med rapporteringen også skisseres hvordan Den norske kirke skal fortsette å redusere egne utslipp fram mot 2030.

Status på oppfølging av handlingsplanen “Mer himmel på en truet jord”

I tabellen nedenfor vises de enkelte tiltakene under de fire tematiske overskriftene fra Kirkemøtesaken, og er tilordnet de tilhørende handlingspunkter derfra.

Fargekodene markerer gjennomføringsstatus på de ulike tiltakene i slutten av 2024.

Grønn bakgrunn: Tiltak er helt eller delvis gjennomført.

Gul bakgrunn: Tiltak er igangsatt og krever fortsatt oppmerksomhet

Rød bakgrunn: Tiltak er ikke gjort av ulike årsaker

1. Styrke den teologiske bevisstheten om sammenhengen mellom troen på Den treenige Gud og klima, miljø og bærekraft ved å:

	Tiltak
1.1 - etterleve vårt gudgitte kall, vårt forvalter- og medarbeideransvar i møte med dagens klima- og miljøutfordringer i kirkens forkynnelse, undervisning, diakoni og kommunikasjon	1.1.1 Utarbeide «grønt årshjul» for menigheter med tider for faste og fest, kontemplasjon og aksjon, og utvikle og gjøre tilgjengelig ressurser for bønn, bibelstudie- og samtalegrupper, stillhet, meditasjon og sorgarbeid.
	1.1.2 Utarbeide ressurser for forkynnelse og trosopplæring.
1.2 - styrke ansattes kompetanse om og engasjement for kirkens bidrag til å nå bærekraftsmålene	1.2.1 Utvikle e-læringskurs om sammenhengen mellom bærekraftsmålene og kirkens oppdrag.
1.3 - ta i bruk på alle plan i kirken Bispemøtets dokument «Guds skaperverk – vårt hjem» og Bærekraftsboka	1.3.1 Utvikle og promotere pedagogiske ressurser til Bærekraftsboka og Bispemøtets hefte “Guds skaperverk - vårt hjem”.
1.4 - inspirere til samarbeid lokalt, nasjonalt og internasjonalt med alle mennesker av god vilje og styrke den interreligiøse dialogen om klima og miljø	1.4.1 Utvikle plattform for teologi og handlingsplaner i møte med klimatrusselen i samarbeid med andre kirkesamfunn i Norge og skape interreligiøse allianser bl.a. gjennom samarbeid i STL.
	1.4.2 Utvikle webinar og ressurser for grønn religionsdialog og felles klima- og miljøsamhandling.

2. Redusere Den norske kirkes egne utslipp og miljøbelastning gjennom å:

2.1 - kutte klimautslipp fra reisevirksomhet med 60 % innen 2030	2.1.1 Fastsette retningslinjer for reising for ansatte og folkevalgte, og drøfte resultater og videre tiltak for ansatte årlig i nasjonalt kontaktmøte.
--	---

	<p>2.1.2 Sikre reduksjon i utslipp fra biltransport gjennom forsøksprosjekt med bruk av el-biler ved tjeneste-reiser og etablering av avtaler med bilkollektiver som virksomheter i Den norske kirke kan benytte seg av.</p> <p>2.1.3 Opprette et klimafond av kompensasjonsmidler for klimautslipp ved reising, og utvikle kriterier for årlig innbetaling og for bruk av fondet.</p>
2.2 - prioritere bærekraft og utslippsreduksjoner i forvaltning av kirkebygg, og vektlegge klimafotavtrykk ved nye kirkebygg	<p>2.2.1 Gjennomføre i samarbeid med KA årlig digitalt kurs for kirkelige fellesråd om hvordan de kan bli miljøfyrtårn eller grønt fellesråd</p> <p>2.2.2 Gjennomføre klimafotavtrykksanalyse i 2023 for året 2022 med påfølgende utvikling av klimabudsjetter og råd om tiltak.</p> <p>2.2.3 Innarbeide klima- og miljøperspektiver i arbeid med kirkebevaringsprogrammet og i egen eiendomsforvaltning.</p> <p>2.2.4 Innarbeide klimafotavtrykk som kriterium i forbindelse med søknader knyttet til nye kirkebygg.</p>
2.3 - stille strenge krav om rettferdig handel og bærekraft ved innkjøp, anskaffelser og kapitalforvaltning	2.3.1 Inkludere krav om rettferdig handel og bærekraft ved innkjøp, anskaffelser og kapitalforvaltning i Kirkemøtesak om økonomisk etikk til Kirkemøtet 2022.
2.4 - utvikle en arbeidsgiverpolitikk som fremmer bærekraft	2.4.1 Følge opp partssammensatt utvalg om arbeidsgiverpolitikk med konkrete tiltak som fremmer bærekraft og stille krav til bispedømmene om måloppnåelse.
2.5 - bruke egen kapital til å fremme bærekraft	2.5.1 Justere investeringsstrategien slik at egen kapital brukes til å fremme bærekraft.
2.6 - gjøre Den norske kirke klimanøytral fra 2030 ved at virksomheten kompenserer for sine utslipp	2.6.1 Utrede ulike kompensasjonsordninger med sikte på valg av kompensasjonsordning før 2030.
2.7 - revidere Grønn menighet (nå Grønn Kirke) med mål om å styrke forpliktelsen, engasjement og motivasjon i klimaarbeidet lokalt	2.7.1 Videreutvikle og promotere «grønne menigheter» som et godt verktøy for rekruttering av nye og oppfølging av eksisterende grønne menigheter.
2.8 - stimulere alle menigheter til å bli Grønn Menighet innen 2030	2.8.1 Lage e-læringskurs om hvordan «Kirka vår» kan brukes til registrering av grønn kirke.
2.9 - utarbeide konkrete handlingsplaner i Kirkerådet og bispedømmerådene og foreta tilhørende prioriteringer i budsjettarbeidet	2.9.1 Følge opp at bispedømmerådene vedtar egne handlingsplaner og spesifisere Kirkerådets handlingsplan når det gjelder prioriteringer i forhold til tid, ansvar, samarbeid og budsjett

3. Påvirke politikk og handlingsmønster ved blant annet å:

<p>3.1 - være en tydeligere stemme i samfunnsdebatten</p>	<p>3.1.1 Etablere en kommunikasjonsstrategi for å få frem kirkens unike stemme om skaperverkets egenverdi, kristen etikk og håp i offentligheten</p> <p>3.1.2 Sikre at nasjonale kirkeledere deltar på arenaer hvor klima og miljø diskuteres</p> <p>3.1.3 Fortsette strategisk påvirkningsarbeid i nært samarbeid med andre aktører</p>
<p>3.2 - være en pådriver for at det norske samfunnet følger forskningsbaserte råd fra FN og IEA (det internasjonale energibyrådet) for å kunne oppfylle forpliktelsene som ligger i Parisavtalen og bærekraftsmålene</p>	<p>3.2.1 Jobbe kontinuerlig i og gjennom ForUM for utvikling og miljø, Klimavalgalliansen, Broen til framtiden og andre samarbeidskonstellasjoner i Norge og globalt</p>
<p>3.3 - be den norske regjeringen lytte til anbefalingene fra IEAs rapport NetZero by 2050 – A roadmap for the Global Energy Sector (mai 2021) som handler om å stanse ytterligere leteaktivitet etter olje og gass på norsk sokkel</p>	<p>3.3.1 Samme som punktet 3.2.1 rett ovenfor.</p>
<p>3.4 - inkludere urfolks kunnskap og erfaringer om bruk av naturen</p>	<p>3.4.1 Utvikle kurs, for eksempel e-læringskurs, om samisk tilnærming og syn på skaperverket, som teologiske perspektiver og praktiske konsekvenser for bruk av natur.</p>
<p>3.5 - oppmuntre myndighetene til å ta effektive grep som bidrar til at enkeltpersoner kan endre sin livsstil i bærekraftig retning</p>	<p>3.5.1 Tematisere forbrukersamfunnet som en etisk utfordring i den offentlige debatt og iverksette kampanjer der noen går foran og gjør klima- og miljøvennlige valg for endret livsstil</p>
<p>3.6 - øke bevisstheten om og vern av biologisk mangfold, både i eget arbeid og politisk påvirkningsarbeid</p>	<p>3.6.1 Utvikle og spre kunnskap om biologisk mangfold, samt iverksette konkrete tiltak knyttet til kirkens egne arealer, eller arealer som kirken forvalter for samfunnet. Deltar i ForUM-samarbeid om biologisk mangfold</p>
<p>3.7 - i nært samarbeid med Kirkens Nødhjelp/ ACT Alliance, Det lutherske verdensforbund, Kirkenes verdensråd, og Samarbeid menighet og misjon (SMM) - organisasjonene, ha særlig oppmerksomhet på internasjonalt samarbeid og solidaritet og vise hvordan lokalt og globalt engasjement henger sammen</p>	<p>3.7.1 Promotere Kirkens Nødhjelps fasteaksjon og «grønne misjonsprosjekter» som en del av grønne kirkers arbeid, samt fortsette deltakelsen i de mange økumeniske, interreligiøse og internasjonale samarbeidsfora</p> <p>3.7.2 I forberedelsen til og oppfølging etter generalforsamlingene i KV (2022), LVF, KEK (2023) og CCME (klima-flyktning), bruke vår innflytelse strategisk, blant annet knyttet til tilstøtende temaer som bærekraftsmålene</p>

3.8 - være særlig oppmerksom på at arbeidet med det grønne skiftet ikke uforholdsmessig griper inn i og rammer samers og andre urfolks livsgrunnlag	3.8.1 Synliggjøre SKRs arbeid med urfolks erfaringer og engasjement for klima og miljø, blant annet gjennom deltakelse på Broen til fremtiden.
3.9 - Styrke bevisstheten om at det grønne skiftet ikke skal bidra til økt sosial og økonomisk ulikhet i vårt samfunn	3.9.1 Ivareta dette perspektivet bl.a. gjennom arbeid med Bærekraftsboka og konferansen Broen til fremtiden

4. Utfordre til erkjennelse, omvendelse og endret atferd i møte med et truet skaperverk gjennom å:

4.1 - Tilby kurs, bibelstudier og samtalegrupper om teologiske perspektiver på klima og miljø	4.1.1 Kartlegge og bruke eksisterende teologiske, pedagogiske, økumeniske, økologiske og interreligiøse ressurser
4.2 - Motivere menighetene til å styrke perspektivene på bærekraft, klima og miljø i trosopplæringen og konfirmasjonsundervisningen	4.2.1 Inkludere perspektiver på bærekraft, klima og miljø i arbeid med revisjon av plan for trosopplæring
4.3 - Stimulere til handlingsalternativer, slik som å handle lokalt, etisk og økologisk, benytte seg av gjenbruk, bytte- og utlånsordninger og klimavennlige arrangementer i lokalsamfunnet	4.3.1 Bidra til erfaringsutveksling av gode lokale tiltak gjennom arbeid med Grønn kirke. Etablere noen gode nasjonale felles tiltak og ordninger.
	4.3.2 Motivere til lokalt samarbeid gjennom gjenbruksbutikkene
4.4 - Vise hvordan kristen tro og håp kan oppmuntre den enkelte til radikale endringer av forbruksmønstre	4.4.1 Utarbeide ressurser i samarbeid med retreatbevegelsen, Korsvei-bevegelsen, samarbeidende organisasjoner og andre

Rapport på handlingsplanens ulike tiltak

1. Styrke den teologiske bevisstheten om sammenhengen mellom troen på Den treenige Gud og klima, miljø og bærekraft:

1.1.1 Det eksisterer i ressursbanken en årshjul-ressurs til bruk i forbindelse med Kirkeåret. Det er vurdert som hensiktsmessig å bruke denne ressursen, ikke å utvikle en egen ny grønn årshjulsressurs. I tillegg er det publisert en rekke grønne ressurser i Ressursbanken fra temaer som tidligere har vært presentert på gronnkirke.no

1.1.2 Flere ressurser ligger i Ressursbanken, for eksempel opplegget *Forandringsagenter, Håpets Katedral, Byggesteiner for grønn liturgi* og andre ressurser knyttet til økoteologi. *Forandringsagenter* ble et stort prosjekt og er utviklet med flere samarbeidspartnere. Samtalegruppene har ungdom som den primære målgruppen, etter ønske fra Ungdommens kirkemøte (UKM). Ressursen ble behandlet og utprøvd av UKM 2022 (UKM 05/22). Sider i ressursbanken er gjennomgått, revidert og oppdatert.

1.2.1 E-læringskursene lanseres 2025. De handler om (i) “Bærekraftsmålene i lokalkirkens arbeid” og (ii) “Kirken i møte med fattigdom og ulikhet: bærekraftsmål 1 og 10”.

1.3.1 Bærekraftsboka er produsert og gitt ut og finnes også som nettside. Bispemøtets hefte finnes som artikkel på kirken.no/bm.

1.4.1 Kirkerådet har samhandlet med Norges Kristne Råd om GrønnØkuBlogg. Kirkerådet har også gjennom Mellomkirkelig råd fortsatt arbeidet med Forum for Utvikling og Miljø både gjennom klimagruppa og i biomangfoldsgruppa. I ForUM samarbeider Kirkerådet også med kirkelige aktører som Caritas, Kirkens Nødhjelp, KFUK-KFUM Global og Changemaker, og arbeidet er særlig rettet mot norske myndigheter og FN-prosesser. Mellomkirkelig råd tok for ca 10 år siden initiativ til Interreligiøst klimanettverk. Her møtes representanter fra ulike religioner, de lærer av hverandres teologi knyttet til skaperverket og har samhandlet om avisinnlegg og pilegrimsvandringer. I 2024 ble nettverket en del av STL-samarbeidet.

1.4.2 Det er utviklet et webinar i Ressursbanken som handler om [Grønn dialog](#). Håpetskatedral.no fokuserer særlig på bærekraftsmål 14 om livet i havet og kampen mot plastikk. Håpets Katedral i samarbeid med Kirkerådet har laget pedagogisk materiell om dette. Internasjonalt er Mellomkirkelig råd og Kirkenes Verdensråd med i initiativet Interfaithrainforest.org som fokuserer på urfolk og religiøse ledere i kampen for å bevare regnskogen. På nettsidene utvikles stadig nytt materiell og initiativets arbeid i de store regnskogslandene vokser. Regnskogsfondet i Norge og Klima- og miljødepartementet er viktige partnere i Norge.

2. Redusere Den norske kirkes egne utslipp og miljøbelastning:

2.1.1 Plan for fordeling av utslipp fra fly er ferdigstilt. Det har vært fulgt opp årlig hva det konkret betyr for avdelinger og seksjoner i Kirkerådet og bispedømmene. Sentralt kontaktmøte behandlet saken våren 2023, og den ble sendt som orienteringssak til Kirkerådet våren 2024. Rettssubjektet har per nå ikke ført regnskap eller laget utslippskvoter for bilkjøring. Det kan i prinsippet utvikles en plan for overgang fra fossibiler til elbiler, og samtidig vil dette kreve administrativt arbeid. Mangel på økonomiske insentiver for å registrere at man har brukt elbil gjør det imidlertid vanskelig å få en korrekt rapportering på type bil som er brukt. Arbeidet med bildelingsordninger for tjenestekjøring er ikke igangsatt grunnet arbeidskapasitet og lite tilgjengelige tilbud.

2.1.2 Det er gjennomført et forsøksprosjekt for bruk av elbiler i forbindelse med tjenestekjøring. Fire kirkelige fellesråd (Asker, Stavanger, Ringerike og Vest-Vågøy) har fått tilskudd til å gjøre erfaringer, ikke minst når det gjelder samkjøring av ansatte fra arbeidsgiverlinjer i fellesråd og bispedømme. Det er laget en erfaringsrapport for dette.

2.1.3 Klimakompensasjonsfondet ble opprettet i 2022. En arbeidsgruppe bestående av KA, Norges kirkevergelag og Kirkerådet forvalter fondet. Kirkerådet overtok administrativt ansvar for dette fra KA våren 2024. Kompensasjonsmidler fra reiser

utført av Kirkerådet og bispedømmene kan brukes til konkrete utslippsreducerende tiltak i lokalkirken. Første tildeling fra fondet på rundt en million kroner ble foretatt i januar 2023 for utskifting av flombelysning ved kirker til LED-lys.

2.2.1 Kirkerådet har gjennomført digitalt kurs i miljøfyrtårnsertifisering for bispedømmeråd og fellesråd våren 2024.

2.2.2 Klimafotavtryksanalysen er gjennomført og resultatene offentliggjort. Siden oppvarming og drift av kirkebygg og reiser er de desidert største bidragsyttere til kirkens klimafotavtrykk, er innføring og implementering av en ambisiøs reisepolicy og utvikling av tiltak knyttet til energiøkonomisering sentralt. Det er laget et e-læringskurs om ENØK i kirkebygg. Det er også startet en dialog med Asplan Viak om utarbeiding av klimabudsjetter.

2.2.3 Kirkebevaringsprogrammet: hovedfokus i Kirkebevaringsprogrammet er istandsetting av kulturhistorisk verdifulle kirker. Likevel er energieffektivisering og forbedring av inn klima nevnt som tiltak det kan gis tilskudd til i Forskrift om tilskudd til kulturhistorisk verdifulle kirkebygg, § 1-5 andre ledd. Dermed ligger det godt til rette for at energibruken i norske kirkebygg skrittvis kan reduseres i årene som kommer. Kirkerådet har gjennom sitt bidrag til forarbeidene for Bevaringsstrategien for kulturhistorisk verdifulle kirkebygg og til nevnte forskrift støttet aktivt opp under denne prioriteringen.

Egen eiendomsforvaltning: Kirkerådet eier ikke eiendom selv, men kan indirekte påvirke gjennom Dnk Eiendom, rådgivning til fellesrådene som forvalter kirkebyggene og faglig støtte til biskopene som godkjenner søknader om endring av kirkebygg. Kirkerådet har også en viss påvirkningsmulighet som leietaker både i nåværende og kommende Kirkens hus. Miljøstrategien for Oslo hospital – Nye Kirkens hus oppgir at prosjektet skal miljømerkes i BREEAM-Nor med mål om å oppnå nivået «Very good».

2.2.4 Alle nye bygg skal prosjekteres i henhold til gjeldende regler og forskrifter. De senere årene er det kommet flere innskjerpinger på energikravene i Teknisk forskrift. I 2022 ble nytt kapittel «Klima og livsløp» innført i TEKen som blant annet krever at det skal føres klimagassregnskap for byggeprosjekter. «Klimafotavtrykk» som krav er dermed på vei inn i offentlig regelverk. Det er vanlig at et gjennomtenkt miljøkonsept etterspørres i arkitektkonkurranser for nye kirker og at miljø er et viktig kriterium for tildeling av arkitektoppdraget.

2.3.1 Dette er ivaretatt gjennom KM 7/22 “Kirken som økonomisk aktør og ansvarlig forvalter”. Rettferdig handel og bærekraft i innkjøp er en viktig del av vedtaket, og av Kirkerådets påfølgende handlingsplan.

2.4.1 Kirkerådet har skrevet orienteringssaker om grønt arbeidsliv til kontaktmøtet mellom arbeidsgiver og arbeidstakerorganisasjoner. Det er stilt krav til politikere og ansatte i Kirkerådet og Bispedømmene om reising og kutt i utslipp. Kirkerådet erfarer at stiftsdirektørene har fulgt opp dette. Arbeidet med å endre reisekulturen er i gang.

2.5.1 Diskusjonene om hvorvidt kirken skal trekke seg ut av fossil energi har trukket ut i tid. Kirkerådet vedtok i KR 08/25 å utsette behandling av saken «Oppfølging av finansutvalgets vedtak om utsettelse av nedsalg innen fossile industrier» til Kirkerådets februarmøte. Etersom det ikke er gjort tiltak for å trekke ut fossile investeringer når denne rapporten skrives, farges dette tiltaket rødt.

2.6.1 I lys av Den norske kirkes økonomiske rammer er det ikke realistisk at Kirkerådet skal begynne med kvotekjøp. Kirkerådet har laget et klimakompensasjonsfond, som avdelinger og bispedømmer har kompensert inn til dersom de har overskredet sin utslippskvote knyttet til flyreiser.

2.7.1 Grønn menighet er revidert, redigert og videreført under navnet «Grønn kirke» i verktøyet Kirka Vår. Det er holdt webinar om endringene og forbedringene våren 2024. Høsten 2024 ble det promotert i to nyhetsbrev og på allmøte. Videre oppfølging av menighetene vil skje innenfor rammen av arbeidet med Kirka vår.

2.8.1 I lys av kirkens økonomiske rammer er webinar, informasjon på Ressursbanken, nyhetsbrev og informasjon på allmøtet ansett som tilstrekkelig promotering og stimulering.

2.9.1 Kirkerådet har fulgt opp vedtaket i møter med hver stiftsdirektør. Bispedømmerådene har valgt å løse dette på ulike måter. Noen har laget handlingsplaner som er vedtatt av rådet, andre har innarbeidet tiltak i administrasjonens årlige handlingsplaner.

3. Påvirke politikk og handlingsmønstre:

3.1.1 Det er ikke laget en egen kommunikasjonsstrategi for det grønne feltet. Det grønne feltet er heller ivaretatt i den helhetlige kommunikasjonsstrategien.

3.1.2 Preses Olav Fykse Tveit har deltatt på Olavsfest i 2024. Internasjonal direktør i Kirkerådet og generalsekretær i Mellomkirkelig råd deltok på COP 27 og COP 28.

3.1.3 Kirkerådet har fortsatt å delta i samarbeidsfora og har svart på høringene «NOU 2023: 25 Omstilling til lavutslipp - Veivalg for klimapolitikken mot 2050» og «Forslag om endring av klimaloven: Regjeringens forslag til nye klimamål for 2035».

3.2.1 Kirkerådet deltar aktivt i ForUMs klimagruppe og bærekraftsgruppe, tidligere også gruppen for biomangfold. Kirkerådet deltar også aktivt i Broen til fremtiden og har deltatt på COP 27 og 28 med norsk forhandlingsdelegasjon. Kirkerådets rådgiver var leder i European Christian Environmental Network (ECEN) fram til 2023.

3.3 Dette er fulgt opp via nettverkene nevnt over. Det ble også skrevet en felles kronikk [I Norges fotspor – i gal retning](#).

3.4.1 Dette er tema på Samiske kirkedager 2025, programmet er blitt jobbet med i 2024. Klima og bærekraft har også blitt tematisert av faglige ansatte og samiske kirkepolitikere.

3.5.1 Forbrukersamfunnet er primært tematisert gjennom kronikker, Grønn kirkekonseptet og i arrangementet Forandringsagenter.

3.6.1 Kirkerådets rådgiver har skrevet en kronikk om tap av artsmangfold i Dagsavisen. Det er i samarbeid med KA og gravplasskonsulenten utviklet en veileder for tilrettelegging for artsmangfold på gravplasser. Den ligger også i ressursbanken.

3.7.1 Gjennom «grønn kirke» er Kirkens Nødhjelps fasteaksjon og klimarelaterte misjonsprosjekter blitt løftet fram. Fasteaksjon er også synliggjort i sosiale medier og nyhetsbrev. Klima og natur har vært høyt opp i bevisstheten i økumeniske organisasjoner som Kirkenes Verdensråd og Luthersk Verdensforbund, og Den norske kirkes delegasjoner og rådsmedlemmer har bidratt til arbeidet med klima og natur. Internasjonal direktør har ledet Interreligiøst klimanettverk inntil 2024, som har økt bevisstheten og samhandlingen på dette området. Nettverket har også vært representert på FNs klimatoppmøter og har samarbeidet bredt internasjonalt, også gjennom ForUM. Den norske kirke deltar i arbeidet rundt interfaithrainforest.org som støttes økonomisk av blant annet Klima- og miljødepartementet.

3.7.2 Den norske kirkes delegasjoner bidro strategisk til arbeidet med klima, natur og bærekraft under generalforsamlingene. Den norske kirke var representert med stand om baerekraftsboka.no på Kirkenes Verdensråds generalforsamling i 2022, aktive bidrag i ulike workshops om bærekraft, ulikhet, klima og natur, samt i arbeid med resolusjoner. Sammen med Kirkens Nødhjelp og ACT Alliance har arbeidet med skatterettferdighet fått noen viktige seire i perioden, se [A win for Tax Justice](#).

3.8.1 Sara Ellen Anne Eira fra Samisk kirkeråd deltok på Broen til fremtiden i 2022, og Lovisa Mienna Sjöberg fra Samisk høyskole deltok på Broen til fremtiden i 2024.

3.9.1 Samarbeidsråd for diakoni har tatt inn bærekraftsmål i sitt arbeid. Kirkenes representasjon i samarbeidet rundt den årlige konferansen Broen til fremtiden har vært ivaretatt av representanter fra Norges kristne råd og Kirkerådet. På konferansen våren 2024 var Kirkerådets rådgiver i programkomiteen og hadde ansvar for en egen temabolk med representasjon av Samisk kirkeråd og domprost i Oslo. Bærekraftsboka er trykket og gitt ut.

4. utfordre til erkjennelse, omvendelse og endret atferd i møte med et truet skaperverk:

4.1.1 Det er ansett som tilstrekkelig at dette er tilgjengeliggjort i ressursbanken.

4.2.1 I plan for kirkelig undervisning og læring er perspektiver på klima, miljø og bærekraft skrevet inn i kapittel 2 og 4. Det arbeides med å implementere planen i Den norske kirke.

4.3.1 KIFOs forskningsprosjekt om Grønn menighet ble ferdig i 2023. Det er laget opplegg for Forandringsagenter og Klimapilegrim i ressursbanken. Det er også laget en veileder for bærekraftig mat. Noen bispedømmer deler årlig ut «grønn pris» til en kirke eller initiativ i bispedømmet. Oslo bispedømme inviterer jevnlig til regional ressursamling for bispedømmets grønne kirker.

4.3.2 SMM-organisasjonene NMS og Normisjon har gjenbruksbutikker og mange av medlemmene i Den norske kirke er aktive som frivillige i disse. Kirkerådet har promotert gjenbruksbutikkene på generell basis gjennom kirkens nyhetsbrev.

4.4.1 Se samtaleopplegget og ressurspakken *Forandringsagenter* i ressursbanken. Se også punkt 4.1.1.

Hva kan den norske kirke lære av dette og hva må følges opp videre?

Denne handlingsplanen for kirkens klima- og miljøarbeid står i en lang tradisjon. Kirkemøtet 1996 satte med saken “Forbruk og rettferd” dette saksområdet på Kirkerådets og Kirkemøtets dagsorden. Klima- og naturkrisenes økende alvor, og forankring av kirkens ansvar i kjernen av kirkens tro, er tydelig i alle sakspapirer fra Kirkerådet, merknader fra kirkemøtekomiteene og ikke minst Kirkemøtets vedtak fra 2001, 2003, 2007, 2008, 2012, 2017 og 2021. Kirkens organer har hatt store ambisjoner og satt seg høye mål. I tillegg har det blitt gjort mye arbeid lokalt og regionalt.

Mye er blitt iverksatt og oppnådd. Samtidig er det blitt tydelig at oppfølgingen blant medlemmer og ansatte i stor grad følger storsamfunnets trender. Engasjement og innsats synes å være mindre i dag enn for eksempel i 1996 eller 2007, selv om faresignalene har forverret seg betydelig de siste årene. Kirkerådet ba i sin behandling av handlingsplanen for 2022-2024 om perspektiver for oppfølgingen etter 2024. Det internasjonale samfunnets fokus på årene 2030 og 2050 hadde gjort det naturlig å følge opp med planer for to nye treårsperioder (2025-2027 og 2028-2030). Utfra reduksjonen i bemanning i Kirkerådets sekretariat vil det imidlertid være liten kapasitet til eget arbeid med klima og miljø i fortsettelsen. Samtidig er det naturlig at Den norske kirke har et mål om fortsatt å delta aktivt i samfunnsdebatten knyttet til klima og miljø. Dette er blant annet forankret i Den norske kirkes strategi med formuleringene «Fremmer verdier som utfordrer og som bygger et godt samfunn for alle» og «Bidrar til å virkeliggjøre bærekraftsmålene – lokalt, nasjonalt og globalt».

Økonomiske/administrative konsekvenser

Kirkerådet har siden slutten av 90-tallet hatt en dedikert ressurs til arbeid med klima og miljø, og har hatt et forsterket fokus på klima, miljø og bærekraft i handlingsplanens tre år. I deler av perioden med handlingsplanens treårige periode har kapasiteten vært 1,5 stilling til dette arbeidet. Kirkerådets ressursbruk på dette feltet tas nå ned. Oppfølging av klima og miljø vil primært måtte prioriteres opp mot annet nødvendig arbeid innen de to stillingene for diakoni, kirke og samfunn i avdeling for kirkefag og Bispemøtets sekretariat.

